

КАЗАК ССР ОҚУ МИНИСТРЛІГІНІН
МЕКТЕПТЕР БАСҚАРМАСЫ

(Қазақ ССР Жоғарғы Советінің
Президиумы 1957 жылғы
5 июньде бекіткен)

494.342.1

К 17

КАЗАК ТІЛІ
ОРФОГРАФИЯСЫНЫН
НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕРІ

КАЗАҚТЫН
МЕМЛЕКЕТТІК ОҚУ-ПЕДАГОГИКА БАСПАСЫ
АЛМАТЫ—1957 ж.

Рет саны	Баспа түрі		Әріптердің аты
	бас әріп	кіші әріп	
24	С	с	эс
25	Т	т	те
26	У	у	у
27	Ү	ү	ү
28	Ү	ү	ү
29	Ф	ф	эф
30	Х	х	ха
31	Һ	һ	һа
32	Ц	ц	це
33	Ч	ч	че
34	Ш	ш	ша
35	Щ	щ	ша
36		ъ	айыру белгісі
37	Ы	ы	ы
38	І	і	і
39		ь	жіңіш елік белгісі
40	Э	э	э
41	Ю	ю	ю
42	Я	я	я

І. ӘРІПТЕРДІҢ ЕМЛЕСІ

1. ДАУЫСТЫ ДЫБЫС ӘРІПТЕРІНІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

§ 1. а, ә, е, о, ө, ұ, ү, ы, і, э әріптері жалаң дауыстылардың, ал ё, и, у, ю, я әріптері қосынды дауыстылардың да (мысалы: ёлка, қи, ки, бидай, су, шумақ, аю, қою, якорь, саясат), кейде жалаң дауыстылардың да таңбасы ретінде (мысалы: слёт, кино, коммунист, бюро, октябрь) жұмсалады.

§ 2. а, е, ы, і әріптері сөздің барлық буындарында жазылады. Мысалы: ал, қала, шағала; ер, ересек; ыс, бақытты, айырқатысты, қорыту, құмырсқа, жапырақ; іс білімді, көкірек, үкімет, әсіресе, мәжіліс.

Ескерту. Соңғы буынында ы, і дыбыстары бау сөздерге дауысты дыбыстан басталған қосымша жалғанғанда, ы, і дыбыстары кей уақытта түсіп қала.

ды Мысалы: орын-орны, ауыл-аулы,
құлық-құлқы, әріп-әрпі, ерін-еріні,
көрік-көркі, халық-халқы, ойын-ойна
алты-алтау, үрік-үркек-үркіп, жеті-
жетсеу, ерін-ерінеу, ғылым-ғылым
ресім-ресми.

§ 3. э, о, ө, ұ, ү әріптері жалаң сөздердің бірінші буындарында жазылады. Мысалы: ән, әнші, сән, дәлел, дәрігер; орын, жолаушы; өлең, көлем, көбелек, төртеу; ұлы, құлын; үндеу, дұдамал.

Бұл әріптер кейбір біріккен сөздер мен қос сөздердің екінші сыңарларының басқы буындарында да жазылады. Мысалы: Есенәлі, дәрі-дәрмек, тәлім-тәрбие; Қызылорда, Талдықорған, жөн-жосық; Сабыөзек, Қараөзек, өте-мөте; басқұр, қаламұш, жазғытұрым, кешқұрым, тарс-тұрс; бүрсігүні, еңбеккүн, ертең-бүгін сайгүлік.

Ескерту. э, ұ, ү әріптері мына сияқты сөздердің екінші буынында жазылады: сірә, кінә, іңкәр, кінәрат, күнәкар, мазмұн, бұлбұл, мақұл, марқұм, нәқұрыс; мәжбүр, дәстүр (бұлардың толық тізімі орфографиялық сөзлікте беріледі).

§ 4. и әрпі мынадай орындарда жазылады:

а) түбір сөзде де, туынды сөзде де жіңішке естілетін жалаң и дыбысының және қосарлы ый, ій дыбыстарының таңбасы ретінде и әрпі қолданылады. Мысалы: иіс, иін, ине, имек; илеу, киім, мәдени, кино, пионер; іріді-іриді, иіді-ииді; иық, ишара, Иса, Иманқұл, қиын, қиыр, тиын, жиналыс, қағида, тарихи, саяси; тасы-тасиды, тоқы-тоқиды, оқы-оқиды, жылы-жылиды, ти-тиеді;

ә) я, ю әріптерінен бұрын ы, і дыбыстарының да орнына и жұмсалады. Мысалы: тақия, дария, дүрия, сия, қия, мия; Әсия, Ғалия, қию, жию, тию;

б) йы, йі дыбыстар тіркесіне бітетін етістіктерге көсемшенің -й жұрнағы жалғанғанда, ый, ій әріптерінің орнына бір ғана и жазылады. Мысалы: колхоз байыды—байиды (байыйды, баиды емес), ол кейіді — ол кейиді (кейийді, кеиді емес).

Ескерту. Қосарлы ый әріптері тек сый, тый сөздерінде (оларға қосымша жалғанғанда да) жазылады. Мысалы: сыйлық, сыйлау, сыйымды, сыяды, тыйым, тыйылу, тыяды.

в) и дыбысына бітетін етістіктерге жалғанатын тұйық райдың у жұрнағы ю түрінде, көсемшенің а жұрнағы я түрінде жазылады. Мысалы: и — ию (иу емес), ки — кию (киу емес), қи — қию (қиу емес), жи — жию (жиу емес), қи — қияды (қиады емес), жи — жияды (жиады емес).

§ 5. у әрпі мынадай орындарда жазылады:

а) түбір сөзде де, туынды сөзде де бірде жуан, бірде жінішке естілетін дауысты у дыбысының, сондай-ақ дауысты дыбыстан бұрын және кейін келетін үнді у дыбысының таңбасы ретінде қолданылады. Мысалы: университет, су, гуіл, у, руль, жуа, қуат, уыз, қалаулы, селеу, тіреу, түйреуіш, уақыт, уәде, дәулет, дәуір; шу-шuledі, шулады, ту-туледі, тулады;

ә) ы, і дыбыстарына бітетін етістіктерге тұйық райдың у жұрнағы жалғанғанда, ы, і дыбыстары түсіріліп жазылады; мысалы: оқы — оқу, тоқы — тоқу, жібі — жібу, ірі — іру, суы — суу;

б) у дыбысына бітетін етістіктерге тұйық райдың жұрнағы ешбір өзгеріссіз

күйінде қосылады; мысалы: *сау — сауу, бу — буу, ту — туу, қу — қуу, ау — ауу.*

§ 6. *э, ё* әріптері орыс тілінен енген сөздерде ғана жазылады; мысалы: *экономика, этика, эстетика, дуэт, эволюция, этнография, экскурсия, аэродром, экспорт, электр, ёлка, самолёт, заём.*

§ 7. *ю* әрпі мынадай орындарда жазылады:

а) түбірдегі дауысты дыбыстан кейін қосынды *й+у* дыбыстарының орнына қолданылады; мысалы: *аю, ою, үюлі, кею, көркею, каюта.*

ә) орыс тілінен енген кейбір сөздерде сөз басында және дауыссыз дыбыстан кейін жазылады; мысалы: *юрист, революция, люкс, адъютант.*

Ескерту. *Айуан, айуанат, кейуана, миуа* деген сөздер осында таңбаланғандай жазылады.

§ 8. *я* әрпі мынадай сөздерде жазылады:

а) сөз басында және дауысты дыбыстардан кейін қосынды *й+а* дыбыстарының орнына қолданылады; мысалы: *яки,*

якорь, қоян, таяқ, қария, ая, мая, сая, қия, мия;

ә) орыс тілінен енген кейбір сөздерде дауыссыз дыбыстардан кейін де жазылады. Мысалы: октябрь, отряд, снаряд, аккумулятор.

2. ДАУЫССЫЗ ДЫБЫС ӘРІПТЕРІНІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

§ 9. б, в, г, ғ, д, ж, з, й, к, қ, л, м, н, ң, п, р, с, т, у (қысқа), ф, х, һ, ц, ч, ш, щ, әріптері — дауыссыз дыбыстардың танбалары.

§ 10. б, в, г, д әріптері, негізінде, сөздің басында, ортасында және кейбір сөздердің соңында да жазылады; мысалы: байқа, хабар, гүл, көгал, әдет, вагон, авиация, клуб, штаб, архив, устав, педагог, округ, наряд.

§ 11. ж, з, к, қ, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ш әріптері сөздің басында да, ортасында да, соңында да қолданыла береді; мысалы: жаз, жақсы, қажет, лаж, заң, сазан, саз, көл, көңіл, қош, намыс, көнбісті, самал, фабрика, шкаф, альманах, химия, цех, колхоз.

§ 12. ң әрпі сөздің ортасында және со-

нында ғана, ал ғ әрпі сөздің басында және ортасында ғана қолданылады; мысалы: *жаңа, жаңарт, аң, таң, ғалым, аға, ағартушы.*

§ 13. ф, ц, ч, щ әріптері орыс тілінен енген сөздерде жазылады; мысалы: *физика, кафе, кофе, щи, борщ, лифт, цифр, шифр, шрифт, чех, очерк, центнер.*

Ескерту. щ әрпі қазақтың байырғы сөздерінен ащы, тұщы, кеше деген сөздерде ғана жазылады; ф әрпі кейбір жалқы есімде ғана жазылады. Мысалы: *Фазыл, Фәрида, София.*

§ 14. й әрпі қысаң ы, і дыбыстарынан басқа (*тый, сый* сөздерін қоспағанда) дауысты дыбыстардан кейін ғана жазылады; мысалы: *ой, ай, кей, құй, күй, әй, өй, магний, калий, санаторий, сценарий, койментарий, Маяковский.*

§ 15. х әрпі мынадай орындарда қолданылады:

а) орыс тілінен енген сөздерде жазылады; мысалы: *химия, хлор, археология, бухгалтер, цех, хирург, зоотехник.*

ә) жазылуы орныққан жалпы, жалқы есімдерде қолданылады; мысалы: *хал,*

III. БӨЛЕК ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕР

§ 21. Күрделі атаулардың (мемлекет, республика, облыс, мекеме, ұйым аттарының) әрбір сөзі бөлек жазылады; мысалы: *Советтік Социалистік Республикалар Одағы, Қазақ ССР Мәдениет министрлігі, Қазақ ССР Ғылым академиясы.*

§ 22. Анықтауыш пен анықталушы сөздер тіркестеріндегі әрбір сөз бөлек жазылады; мысалы: *бас киім, аяқ киім, иш киім, су тиірмен, темір жол, тас жол, ағаш көпір, ат қора, қой қора, сиыр қора, қолқа тамыр, шеке тамыр, қыз бала, ұл бала, ала бұлт, асыл тас, ақ бас.*

§ 23. Күрделі сан есімдердің, күрделі сын есімдердің әрбір сөзі бөлек жазылады; мысалы: *он бір, он сегіз, жиырма бір, жиырма сегіз, жүз он жеті, екі жүз жетпіс төрт, бір мың тоғыз жүз елу үш, төрт жарым, отыз екі жарым; қара ала, көк ала, ақ құба, ақ сары, қызыл күрең, қара кер, сары шұбар, қара торы, ақ сұр, құла қасқа, құла жирен, торы төбел, ақ шабдар.*

§ 24. Күрделі етістіктердің әрбір сөзі бөлек жазылады; мысалы: *жаза бер, жа-*

зып отыра бер, жүгіре жөнелді, жүгіріп ала жөнелді, бара алмады, бара алмай қалды, бара алмай қалып еді, жығылып қала жаздап барып қалды.

§ 25. Есім, еліктеуіш сөздер мен етістіктерден құралған күрделі сөздердің әрбір сөзі бөлек жазылады; мысалы: қызмет ет, жұмыс қыл, жәрдем ету, жәрдем етіп жібер, жәрдем беру, шап ету, лап қою, тап беру, қол шапалақтау, ду ете түсті, орақ ору, баж ету.

§ 26. Идиомалық, фразалық тіркестердегі әрбір сөз бөлек жазылады; мысалы: таяқ жеу, жан қию, ат салысу, бой ұру, ат үсті қарау, қырғи қабақ болу, қой аузынан шөп алмайтын, тіс қаққан, қас пен көздің арасында, ұр да жық.

IV. БІРГЕ ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕР

§ 27. Тұлғасы өзгеріліп барып біріккен сөздер қосылып жазылады; мысалы: бүгін, биыл, қыстыгүні, күздігүні, жаздыгүні, алаңғасар, ашудас, белбеу, алар, әпер, түрегелді.

§ 28. Еш, әр, кей, бір, қай, әлде сөздерімен біріккен есімдік, үстеу сөздер түбір тұлғалары өзгертілмей, бірге жазы-

лады; мысалы: әркім, әрбір, әрқайсы, әрдайым, әрқашан, ешкім, ешбір, ешқандай, ешқайда, ештеңе, кейбір, қайбір, қайсыбір, бірдеңе, бірнеше, бірталай, біраз, бірсыпыра, біржолата, бірыңғай, біркелкі, бірқыдыру, әлдеқалай, әлдеқайда, әлдеқандай, әлдеқашан.

Ескерту. Еш, әр, кей, бір, қай, әлде сөздері зат есімдермен тіркескенде, бөлек жазылады. Мысалы: еш адам, әр бала, қай үй, кей адам, бір жұмыс, әлде жылқы, әлде сиыр.

§ 29. Ғылымның әр алуан саласындағы (саяси-әлеуметтік, биологиялық, астрономиялық т. б.) терминдік мәнге ие болып қалыптасқан атаулар және басқа сөздер де бастапқы тұлғалары сақталып, дағды бойынша бірге жазылады; мысалы: *баспасөз, өнеркәсіп, кәсіподақ, халықаралық, қолбасшы, бесжылдық, оңтүстік, солтүстік, арасалмақ, арақатынас, көзқарас, шекара, шетел, еңбеккүн, шикізат, бірқазан, аққутан, көкқутан, қосаяқ, қарақұйрық, аққу, қарақұс, бұзаубас, тасбақа, есекмия, жау жұмыр, түйеқарын, жемшөп, Темірқазық, кемпірқосақ, Ақбозат.*

Ескерту. Кісі аттарының да түбір тұлғасы сақталып жазылады; мысалы: Мергенбай (Мергембай емес), Аманкелді (Амангелді емес), Аманкүл (Амангүл емес), Досжан (Дошан, Дошпан емес), Күнпейіс (Күмпейіс емес), Жетпісбай (Жетпіспай емес), Қартбай (Қартпай емес), Сара Насырқызы Боранбаева, Мұрат Белгібайұлы Күмісбеков.

§ 30. Екі, үш сөзден құралған географиялық атаулар түбірі сақталып бірге жазылады, ал аттас жерлерді бір-бірінен ажырату үшін алдынан қолданылатын анықтауыш сөздер бас әріптен басталып, бөлек жазылады; мысалы: Ақтөбе, Талдықорған, Қызылорда, Жезқазған, Қандыағаш, Сарыөзек, Керегетас, Алатау, Екібастұз, Қызылжарқұдық, Батыс Двина, Солтүстік Двина, Кіші Азия, Орта Азия, Үлкен Қараой, Кіші Қараой, Ақ Қойтас, Қара Қойтас, Оңтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан.

V. ҚОС СӨЗДЕРДІҢ ЖАЗЫЛУЫ

§ 31. Қос сөздердің барлық түрі дефис (-) арқылы жазылады; мысалы:

дүркін-дүркін, үлкен-кіші, үлкенді-кішілі,
аяқ-табақ, қыл-қызыл, қолма-қол, көзбе-
көз, қолды-қолына, жалт-жалт, жалт-
жұлт, өзінен-өзі, қараптан-қарап, некен-
саяқ, жөн-жосық, маркстік-лениндік (ғы-
лым), саяси-бұқаралық.

VI. ҚОСЫМШАЛАРДЫҢ ЖАЗЫЛУЫ

§ 32. Қосымшалар сөздің соңғы буынын-
дағы дауысты дыбыстың әуеніне қарай,
буын үндестігі бойынша, я жуан, я жі-
нішке болып жазылады; мысалы: жұ-
мыс-шы-лар-дың; пионер-лер; институт-
тар; самолёт-тер; пленум-да; Кремль-де;
секретарь-ға, секретарь-ы; бюллетень-дер;
актёр-лер; мұғалім-ге; семья-лар; да-
рия-да; октябрь-дің; сентябрь-ге, педа-
гог-тар, педагог-тық, ток-тың, тоғ-ы, ка-
зак-тар, поляк-тар, округ-қа.

Ескерту а) рк, нк, кс, кт сияқты дауыс-
сыздар тіркесіне біткен сөздерге
қосымшалар жіңішке түрінде жал-
ғанады; мысалы: парк-тен, парк-ке,
банкі-ге, банкі-ден, киоскі-ге, марк-
тік, бокс-ке, пункт-тің; ә) х әрпіне
біткен сөздерге қосымшалар әруа-

қытта жуан түрінде жалғанады. мысалы: цех-тар, тарих-тың, штрих-тар; б) ль әріптеріне біткен бір буынды сөздерге қосымшалар жінішке түрінде жалғанады; мысалы: роль-дің, руль-дері, ноль-дері, ноль-дің.

§ 33. Сөздің соңғы дыбысы қатаң болса, дауыссыздан басталатын қосымшаның басқы дыбысы да қатаң; ал сөздің соңғы дыбысы ұяң я үнді болса, қосымшаның басқы дыбысы да ұяң я үнді болып жалғанады; мысалы: астық-ты, астық-тан, табыс-пен, айт-тыр, трактор-лар, қағаз-дар, мал-дар, мал-мен; құм-мен.

Ескерту. б, в, г, д әріптеріне бітетін сөздерге дауыссыз дыбыстан басталатын қосымшалар тек қатаң дыбыстан басталып жалғанады; мысалы: штаб-тан; клуб-қа; парад-тан, парад-қа; архив-тен, архив-ке, коллектив-тен, педагог-тар, геолог-тар, геолог-қа.

§ 34. Сөздің соңғы дыбысы с немесе з болып, оған с, ш дыбыстарынан басталатын қосымша жалғанғанда, оның соңғы дыбысы өзгертілмей жазылады; мысалы:

колхозшы (колхошшы емес), ауызша (ауышша емес), жұмысшы (жұмышшы емес), басшы (башшы емес), сөзсіз (сөссіз емес), жазсын (жассын емес), көзсіз (көссіз емес).

§ 35. Сөздің соңғы дыбысы н болып, оған қ, р, г, б, п дыбыстарының бірінен басталатын қосымша жалғанғанда, сөздің соңғы дыбысы өзгертілмей жазылады; мысалы: күнге (күңге емес), жанбайды (жамбайды емес).

§ 36. -ша, -ше жұрнағы арқылы жасалған туынды сөздерге -ла, ле жұрнағын жалғап айтқанда, -ша, -ше қосымшасы -шы, -ші болып өзгерген күйінде жазылады; мысалы: орысша — орысшыла, қазақша — қазақшыла, өзбекше — өзбекшіле.

§ 37. Қосымшалар дауысты дыбыстан басталғанда, түбірдің соңындағы қ, к, п дыбыстары ұяндап р, г, б (немесе у) болып өзгерген күйінде жазылады; мысалы: тарақ — тарағы; тайлақ — тайлағы; қызық — қызығы; жүрек — жүрегі; блок — блогы; тік — тігеді; кітап — кітабы; жап — жабады; тап — тауып, табады; кеп — кеуіп — кебеді. Бірақ қа-

зақ-ы сияқты бірер сөздердің түбірі сақталып жазылады.

§ 38. нд, мп, кт, нг, мб, ск, фт сияқты дыбыстар тіркесіне бітетін сөздерге қосымшалар -ы, -і дәнекері арқылы қосылады; мысалы: фонд—фонд-ы-ға, фонд-ы-ны, фонд-ы-дан, фонд-ы-сы; шрифт—шрифт-і-ге; штамп—штамп-ы-лау; факт—факт-і-ге, митинг—митинг-і-ге; объект—объект-і-лер, объект-і-ге; ромб—ромб-ы-ның; киоск—киоск-і-ге, киоск-і-лер.

§ 39. сс, лл, кк, тт сияқты қосар дыбыстар тіркесіне біткен жалпы есімдерге қосымшалар жалғанғанда, түбірдегі қос әріптің біреуі түсіріліп жазылады, ал жалқы есімдерде түбір күйінде де, оларға қосымшалар жалғанғанда да өзгеріссіз жазылады, оларға тек дәл сол дыбыстардан басталған қосымшалар жалғанғанда, түбірдегі қосар әріптің соңғысыңары түсіріліп жазылады; мысалы: прогресс—поргрес-тік; класс—клас-тар, класс—клас-ы, металл—метал-дың, металл-ы, грамм—грам-нан, грам-ы, киловатт—киловат-тар; Донбасс—Донбасс-қа; Grimm-Grimmнің, Grim-мен (Grim-мен емес).

§ 40. ст, сть, зд дыбыстар тіркесіне біткен сөздер түбір күйінде ешбір өзгеріссіз жазылады да, оларға қосымшалар жалғанғанда, түбірдегі дауыссыздардың соңғы сыңарлары түсіріліп жазылады; мысалы: *текст* — *текс-ке, текс-тер; трест* — *трес-тің, трес-іне; ведомость* — *ведомосқа, ведомос-ы; съезд*, — *съез-ге, съез-інің; поезд* — *поез-бен, поез-ына; коммунист* — *коммунис-тік, коммунис-ке.*

§ 41. Бас әріптерден қысқарған сөздерге жалғанатын қосымшалар соңғы әрпінің жуан я жіңішке аталуына қарай үндесіп, я жуан, я жіңішке болып дефис (-) арқылы жалғанады. Мысалы: *РСФСР-ге, МТС-ке, МТС-тер, ЗИС-тер.*

§ 42. Цифр арқылы жазылатын есептік саннан кейін ешқандай белгі қойылмайды, ал реттік сан араб цифры арқылы жазылса, саннан кейін дефис (-) қойылады. Мысалы: *В. И. Ленин шығармаларының 35 томы* (отыз бес томы); *В. И. Ленин шығармаларының 35-томы* (отыз бесінші томы); Бірақ жыл мен ай есебін көрсететін цифрдан соң дефис (-) қойылмайды. Мысалы: *1953 жыл 5 июль* (мың тоғыз жүз елу үшінші жыл, бесінші июль).

Ескерту. Рим цифры арқылы таңбалауға реттік саннан кейін дефис (-) қойылмайды, мысалы: XX ғасыр (жиырманшы ғасыр).

§ 43. Тырнақшаға алынатын сөздерге жалғанатын қосымшалар тырнақшаның ішіне жазылады; мысалы: *«Правданың» баспақаласы; ол өлең «Социалистік Қазақстанда» басылды; А. М. Горькийдің «Анасын» қазақ тілінде де, орыс тілінде де оқыдық.*

§ 44. Жеке әріпті, сөздің бөлшегін, бүгін сөзді талдағанда, жалғанатын қосымша дефис (-) арқылы жазылады; мысалы: *ү-дан бұрын ы, і әріптері жазылмайды, е-нің айтылуы а-дан тіпті басқаша.*

VII. ШЫЛАУ СӨЗДЕРДІҢ ЖАЗЫЛУЫ

§ 45. Шылау сөздер төмендегіше жазылады:

а) Шылаулар, негізінде, бөлек жазылады; мысалы: *сабақтан кейін, жиналысқа дейін; қағаз да, қарындаш та; қалам мен сия; аз, ба, көп пе?*

ә) *ақ, ау, ай, мыс, міс, ды, ді, дағы, сынды* шылаулары өздерінен бұрынғы

сөздерден дефис (-) арқылы бөлініп жа-
зылады. Мысалы: сен-ақ, келмейді-ау,
әдемісін-ай, барыпты-мыс, шамалы-ақ, кө-
ретін-ді, Аманкелді-сынды, қой-ақ қой,
өзім-дағы; жас-тағы;

б) ма, ме (ба, бе, па, пе) сұраулық
шылау түбір мен қосымша арасында
қолданылғанда, мы, мі, бы, бі, пы, пі
болып өзгерген қалпында жазылады. Мы-
салы: келемісің? айтыппысың? Сұлтан-
бысың?

VIII. БАС ӘРІПТІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

§ 46. Нүкте, сұрау, леп белгілерінен
кейінгі сөйлемнің бірінші сөзі, өлеңнің
әрбір жолы бас әріптен басталып жа-
зылады.

§ 47. Жалқы есімдер (кісі аттары, гео-
графиялық атаулар, колхоз, совхоз, кә-
сіпорындардың аттары, кітап, журнал,
шығарма, мереке, мекеме, ұйым аттары
т. б.) бас әріптен басталып жазылады;
мысалы: Алматы, «Горный гигант» колхо-
вы; А. Фадеевтің «Жас гвардиясы»; Май
мейрамы; Мәдениет министрлігі, Ғылым
академиясы, Қазақ ССР Ғылым акаде-
миясының Тіл мен әдебиет институты.

§ 48. Күрделі есімдерден күрделі

мынадай атауларды әрбір сөзі бас әріппен жазылады.

а) ең жоғарғы мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың аттары. Мысалы: *СССР Жоғарғы Советі, СССР Жоғарғы Советінің Президиумы, Соғыс-Теңіз Флоты.*

ә) ең жоғарғы мемлекеттік қызмет итақтары мен құрметті атақтар; мысалы: *Министрлер Советінің Председателі, Совет Одағының Батыры, Социалистік Еңбек Ері, Совет Одағының Маршалы.*

Ескерту. Өзге мемлекеттік мекемелер мен партия ұйымдарының күрделі есімдерден құралған аттарының бірінші сөзі ғана бас әріппен жазылады. Мысалы: *Сыртқы істер министрлігі, Фрунзе аудандық партия комитеті, Оқу министрлігі, СССР Мемлекеттік жоспарлау комиссиясы.*

§ 49. Бірінші әріптерден қысқарылған сөздің әрбір әрпі бас әріппен жазылады. Мысалы: *КПСС, СССР, МТС, ВЛКСМ.*

IX. СӨЗДЕРДІН ТАСЫМАЛДАНУЫ

§ 50. Жазып келе жатқанда, жолға

сыймаса, я тұтас бір буынды, я көп буынды тасымалдауға болады. Мысалы: ала-қан, орна-лас-ты-ру.

§ 51. Жазып келе жатқанда, жолға сыймаса, мынадай орындарда тасымал жасауға болмайды:

а) сөздің жеке әрпін басқа жолға қалдыруға да, тасымалдауға да болмайды. Ай, күн, тарт, жалт, тарс, жыл, ара (а-ра, ар-а емес); аяқ (а-яқ емес); ою (о-ю емес); ала-қан (а-лақан емес).

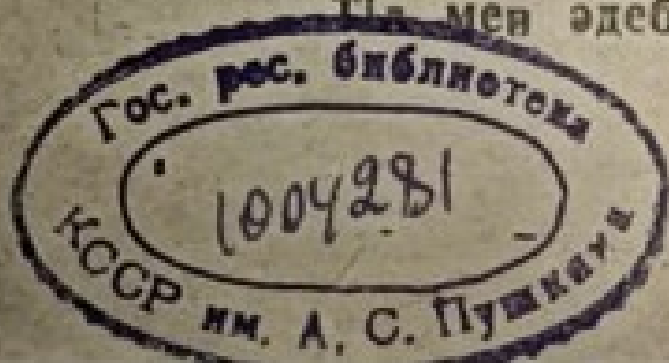
ә) бас әріптен қысқарған сөздерді бөліп тасымалдауға болмайды; мысалы: МТС (М-ТС, МТ-С емес).

б) кісі атының қысқартылып алынған әрпін фамилиядан айырып, екінші жолда қалдыруға я көшіруге болмайды; А. С. Пушкин, Л. Н. Толстой.

в) цифр арқылы таңбаланатын сандарды оларға қатысты атауларынан және қысқарған сөздердің әріптерін бір-біріне бөліп тасымалдауға болмайды; мысалы 25 га (25-га емес); 50 см (50-см емес)

Қазақ ССР Ғылым
академиясының

Тіл мен әдебиет институты



Институт языка и литературы Академия наук КазССР
**Свод основных орфографических правил
казахского языка**

Казахское Государственное
Учебно-педагогическое издательство
Алма-Ата—1957

• • •

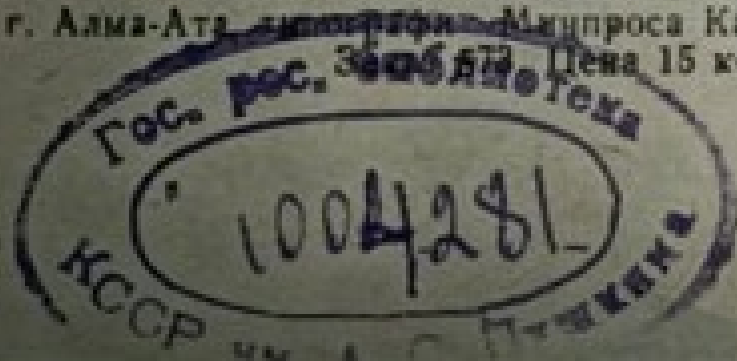
Редактор С. Рахметова
Технический редактор Ш. С. Милушев

• • •

Сдано в набор 24-VIII 1957 г. Подписано к печати 2-IX 1957 г.
Формат бумаги 84—108 1/64. Объем 1,5 печ. л. усл. печ. л. 0,4
уч. изд. л. 0,586
Тираж 35.000 экз.

Казучпедгиз ул. Абая 44. Изд. № 368.

г. Алма-Ата, типография Музпроса КазССР пр. Ленина 44
Цена 15 коп.



ҚАЗАҚ АЛФАВИТІНДЕГІ ӘРІПТЕРДІҢ ТІЗІЛУ РЕТІ

(Қазақ ССР Жоғарғы Советінің Президиумы
1957 жылғы 5 июньда бекіткен)

Рет саны	Баспа түрі		Әріптердің аты
	бас әріп	кіші әріп	
1	А	а	а
2	Ә	ә	ә
3	Б	б	бе
4	В	в	ве
5	Г	г	ге
6	Ғ	ғ	ға
7	Д	д	де
8	Е	е	е
9	Ё	ё	ёо
10	Ж	ж	же
11	З	з	зе
12	И	и	и
13	Й	й	кысқа и
14	К	к	ка
15	Қ	қ	қа
16	Л	л	әл
17	М	м	эм
18	Н	н	ән
19	Ң	ң	ән
20	О	о	о
21	Ө	ө	ө
22	П	п	пе
23	Р	р	әр